

kancsalrímekben is testet ölt („Mellé ülnék, de nincs már ott helyem / Idegen párnákon zuhog hajam”), ami egyszerűen megtöri a komoly, végső számadást végző kötet koncepcióját, és sok esetben önmaga paródiájává válik. Hogy lehet kacskari-mekkel készülni a halálra? Vagy épp ez lenne a lényeg? A 14. részben ezt olvashatjuk: „Egy kis írónia azért ráférne / ezekre a versekre Éh s a bére”, tehát ezek önironikus versek lennének? A formával való küzdelem egy önfelszámoló formában találja meg az önfelszámolás lelki aktusának kimondhatóságát? Az 5. rész egyik strófája érdekesen egészítheti ki ezt a feltételezést: „Lassan épül vissza az életbe / sokáig volt a múlt tetszhalottja / Kenotáfiumát pipacs jelöli / nem fordul hátra de látja ami / mögötte maradt temetetlenül”. Tehát Zalán Tibor kötetnyi sírverse mind üres sírra íródott volna? A saját elmúlás csak mintegy gondolati játékként jelenne meg? Ez mindenképp egy izgalmas olvasata lehetne a kötetnek, de legfőképp az lenne az érdeme, hogy felmenti az említett kritikai észrevételek érvényessége alól, sőt tudatos költő koncepcióként tárhatná fel azt.

Amikor újra és újra kezünkbe vesszük a *Fáradt kadenciákat*, rögtön elvetjük ezt az előbbi értelmezési lehetőséget, hiszen Kovács Péter grafikái olyan erővel csapnak arcul a maguk elemi, csupasz valóságukban, az emberi szenvedés olyan mértékének megjelenítésében, ahol az emberalak megszűnik ember formájúnak lenni, ahol itt-ott szinte már a krisztusi passióstációkra enged asszociálni egy-egy kompozíciós megoldás. Nem, a képekben semmi ironia, semmi tetszhalottság nincs. A versszövegeket pedig nem kezelhetjük külön a kötetben velük szervesen összeolvadó képi világgal.

Az irodalom régóta tekergő sokféleségét látva azért mégiscsak az a tapasztalatunk, hogy a téma végül megtalálja a formát. A formát évtizedeken át talán csak az keresi, akinek nincs is igazán témája. Lehet önmagában a kimondás lehetőségeit keresni kimondandó nélkül? A *Fáradt kadenciák*, úgy tűnik, egy újabb állomás Zalán Tibor vándorlásának kanyargós útján, talán csak ő tudja, milyen irányba. A kötetet olvasva nem kevésbé vagyunk zavarban, mint amikor a szerző műveinek meglepően hosszú, sokfelé ágazó listáját látjuk. „Pár szavas ímél te hív-tál Zalán / üres a kérdés válaszra se vár”.

Gunda-Szabó Dóra

Milyen színű az angyalok vére?

Markó Béla: Boldog Sziszüphosz, Bookart Kiadó, Csíkszereda, 2012.

Markó Béla két költői műfaj, a szonett és a haiku biztos kezű mestere. A szonett jellegzetesen európai műfaj, szemben a japán haikuval, éppen ezért elgondolkodtató jelenség utóbbi térhódítása világszerte, így nálunk is. Szonettet bár írnak a költők, de korántsem olyan buzgalommal és mennyiségben, mint haikut. Ma már a haikuköltők külön kasztjáról beszélhetünk, s megszületett az ún. nyugati, azaz szabad haiku, vagy haikuszerű vers, ami azt jelenti, bármely pársoros költeményre rá lehet fogni, hogy haiku. (Egy a közelmúltban megjelent haikuantológiába beavaglottak például Pilinszky János *Négysorosát* is.) Jómagam túlzásnak érzem ennyire elmosni a különböző költői műfajok közötti határokat: egy időben például divat volt rímtelen szonettet írni. Markó Béla szerencsére nem hódol be ezeknek a divatoknak; akár szonettet ír, akár haikut, szigorúan betartja a műfaji szabályokat. (A haiku különben lehet egy szótaggal kevesebb, vagy több – én személy szerint ennek sem vagyok híve.) Természetesen nem a szótagszámon múlik egy vers, így a haiku minőségesem. De egy szabályosan megírt haikuciklusnak, vagy kötetnek tagadhatatlan sodrása van. Nem lehet letenni, míg az utolsó háromsorosig nem értünk. S akkor elkezdjük előlről, mivel addig jóformán csak a ritmusra figyeltünk, az vitt magával minket. Így van ez Markó Béla *Boldog Sziszüphosz* című haikukötetével is. A könyv négy ciklusra tagolódik, úgymint: *Feladat*, *Ámulat*, *Lassítás*, *Megérkezés*. Már a cikluscímek is valami-féle állapotrajzot mutatnak. Mert mi a feladat? Azon kívül, hogy, mint azt az első ciklus címadó verséből megtudjuk: „tavasztól őszi / egy láthatatlan formát / teletölteni” (*Feladat*) az ámulás, a rácsodálkozás. Ilyenkor lassítunk. S a szemlélődés által szépen lassan megérkezünk. Hová? „...a végtelenség nem feltétlenül kifelé érzékelhető, ha befelé haladunk, a kicsinység felé, ez ugyanúgy felkínálhatja nekünk a teljességet.” Maga a költő vallja ezt a Bárka 2012/3. számában napvilágot látott interjújában, amit Elek

Tibor készített vele. Itt Markó arról is beszél, hogy sokáig idegennek érezte magától a haikut mint műfajt. Amit elég nehéz elhinni, olvasván *Boldog Sziszüphosz* verseit. Például a következő: „ha belelépek / a tócsa hálás nekem / mivel nagyobb lesz” (*Mentség*). Ezzel vigasztalhatta magát a buddhista szerzetes párezer évvel ezelőtt, vizes lábát rázogattva, ha véletlenül tócsába lépett tavaszi vándorútján. Az idézett vers ugyanis az első ciklus egyik gyöngyszeme, s eme ciklushaikuiból még megcsap bennünket a koratavas borzongató lehelete. Mikor: „szirmot álmodnak / lent a hideg gyökerek / sohasem látják” (*Szereposztás*). Mikor: „mint hó a hegyről/lecsúszik már a szoknyád/tavaszi szélben” (*Beteljesülés*). Mikor: „csak kettesével/járnak-kelnek a cinkék / s nem szólnak hozzám” (*Cinkepár*). Mígnem: „összeér lassan / a jázmin és a rózsa / meg-megborzongnak” (*Múló tavasz*). A következő ciklus, az *Ámulat* darabjai valami igéző brutalitás jegyében fogantak. Például: „egy szürkeveréb / a vérhabos bokorban / lágy tarkólövés” (*Japánbirs*). Vagy: „rigó cibálja / a cseresznyefa véres / belső részeit” (*Eufória*). Ezt az eufóriát miféle nyugalom követi, íme, a példa: „csukott markomban / pillangó hallgat: most már / nem az ő dolga” (*Nyugalom*). A természeti idill mögött megbújó drámára, azaz, hogy a természetben szüntelen harc folyik, nálunk először Komjáthy Jenő figyelmeztetett *A parkban* című versében. Markó egyik szerelmes haikuja sem éppen az idillt idézi: „levetett szoknyád / mint fakír szeges ágyon / hever a fűben” (*Szenvedés*). De pár lappal odébb gyönyörű képben jelenik meg a tökéletes harmónia: „bárhon érinti / rögtön elmosolyodik / régi szerelem” (*Napfény az Égei-tengeren*). Ez a harmónia férfi és nő között csupán kivételes pillanatokban, a szerelem ritka kegyelmi állapotaiban valósulhat meg igazán: „boldog kiáltás / alszik benned mint menta- / levélben illat” (*Veled*). Ezt a második ciklust olvasva a nyárban járunk, mikor: „érik a búza / halál előtti szépség / mindenütt nyár van” (*Jelenlét*), és „üres az ég már / vajon merre jár Isten/hull egy madártoll” (*Délutáni csend*). A hulló madártoll mint a teljes reménytelenségkifejezője: tökéletes. S lám, egy hai-

kuba egy regény is befér: „tört ág a földön / túl sok gyümölcsre vágyott / semmije sincsen” (*Regény*). A cikluszáró haikuban így kérdez a költő: „lepke a szélben / megpróbáltam-e én is / legalább ennyit?” (*Számadás*). A hulló madártoll, a törötten heverő faág, a szélben vergődő lepke: mind a tehetetlenség, kiszolgáltatottság, védtelenségjelképei. Életünk rövidségére, törekenységére emlékeztetnek. „Túl sok gyümölcsre” vágyunk mi is, s a végén törötten heverünk a földön. A *Lassítás* ciklussal kezdődik a kötet második fele. Elértünk az őszbe, ezért kell lassítani. A nyár az érés évszaka, az ősz a mélyülésé. A költő hátranéz még egyszer, s felsóhajt: „a hegy mögött már / sok kihűlt napom hever / fér-e még vajon?” (*Világkép*). A hiábavalóság érzete fogja el, látván: „gólyafészkekben / végre nőhet a fűszál / de már jön a tél” (*Őszi remény*). Ugyanez a hangulat kerít hatalmába, mikor azt olvassuk: „szárazlevélen / harmatcsepp fénylik reggel / de most már késő” (*Művészet*). Egy másik remekből azt is megtudhatjuk, milyen színű lehet az angyalok vére: „angyalok vérző / ujjbegye kukorica- / levélen harmat” (*Kukoricalevél*). Markó Béla őszi haikui úgy csillognak, mint eső után az érett szőlőszemek. A negyedik ciklus, a *Megérkezés* opusai olyanok, mintha egy hosszabb belsőmonológ töredékei lennének. Végül is a haiku meditatív műfaj. Rácsodálkozás a világ kisebb, a „fontos” dolgokhoz képest jelentéktelennek tűnő rezzenéseire, melyek magunkba szállásra készítetnek, alázatra tanítanak. S arra is figyelmeztetnek, mi az igazi boldogság: „madár repül fent / s nem próbál nyomot hagyni / a levegőben” (*Boldogság*). Itt már tél van, mikor „hiába járkál / a szél a csupasz fák közt / nincs ellenállás” (*Űr*). Ebben a télben járva a költő újra megpillantja a gólyafészket, melyben ősszel hiába nőtt a fűszál, ám most nem a hiábavalóság érzete tölti el, hanem a kételkedő remény: „hófoltt fehérlik / üres gólyafészkekben / vagy már tavasz van?” (*Kérdés*) záróvers ez – a ciklusé s egyben a köteté is – úgy, hogy egyben nyit, távlatot nyújt. Megérkeztünk – a kezdethez.

Barna T. Attila